

Onderwijsvrijheid

CNV-onderwijs 24 november 2010

prof. mr. Miek Laemers

Grondwet 1848

Grondwet 1917

Twist tussen confessionele en niet-confessionelen werd beslist door de onderwijspacificatie

Door uitbreiding van het kiesrecht kwam het begin van bekostiging (de leden 5, 6 en 7)

Artikel 23 Gw

-omvangrijk: acht leden

-Complex: verwevenheid van sociaal-grondrechtelijke elementen en klassiek grondrechtelijke elementen

Met andere woorden:

Overheid heeft zorgplichten en onthoudingsplichten ('handen uit de mouwen en handen thuis')

Artikel 23 lid 1 Grondwet

Het onderwijs is een voorwerp van de
aanhoudende zorg der regering

Artikel 23 lid 2 Grondwet

Het geven van onderwijs is vrij, behoudens het toezicht van de overheid en, voor wat bij de wet aangewezen vormen van onderwijs betreft, het onderzoek naar de bekwaamheid en de zedelijkheid van hen die onderwijs geven, een en ander bij de wet te regelen.

Artikel 23 lid 3 Grondwet

Het openbaar onderwijs wordt, met eerbiediging van ieders godsdienst levensovertuiging, bij de wet geregeld.

Artikel 23 lid 4 Grondwet

In elke gemeente wordt van overheidswege voldoende openbaar algemeen vormend lager onderwijs gegeven in een genoegzaam aantal scholen. Volgens bij de wet te stellen regels kan afwijking van deze bepaling worden toegelaten, mits tot het ontvangen van zodanig onderwijs gelegenheid wordt gegeven.

Artikel 23 lid 5 Grondwet

De eisen van deugdelijkheid, aan het geheel of ten dele uit de openbare kas te bekostigen onderwijs te stellen, worden bij de wet geregeld, met inachtneming, voor zover het bijzonder onderwijs betreft, van de vrijheid van richting.

Artikel 23 lid 6 Grondwet

Deze eisen worden voor het algemeen vormend lager onderwijs zodanig geregeld, dat de deugdelijkheid van het geheel uit de openbare kas bekostigd bijzonder onderwijs en van het openbaar onderwijs even afdoende wordt gewaarborgd. Bij die regeling wordt met name de vrijheid van het bijzonder onderwijs betreffende de keuze der leermiddelen en de aanstelling der onderwijzers geëerbiedigd.

Artikel 23 lid 7 Grondwet

Het bijzonder algemeen vormend lager onderwijs, dat aan de bij de wet te stellen voorwaarden voldoet, wordt naar dezelfde maatstaf als het openbaar onderwijs uit de openbare kas bekostigd. De wet stelt de voorwaarden vast, waarop voor het bijzonder algemeen vormend middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs bijdragen uit de openbare kas worden verleend.

Artikel 23 lid 8 Grondwet

De regering doet jaarlijks van de staat van het onderwijs verslag aan de Staten-Generaal.

Invloed art. 23 op actualiteit

- dragen van hoofddoek op school
- decentralisatie van onderwijsbeleid naar gemeente
- medezeggenschap van ouders
- het stellen van kwaliteitseisen aan het hoger onderwijs door een zbo
- grenzen aan bevoegdheid bijzondere schoolbesturen om homoseksuele leerkrachten te weigeren

Onderwijsraad

- Belang van behoud van variëteit en pluriformiteit in het onderwijs
- Strekking en reikwijdte van artikel 23 Gw moeten opnieuw worden doordacht
- De Onderwijsraad is door de Tweede Kamer gevraagd een advies op te stellen

Discussie t.a.v. art. 23 Gw

1. Alleen organisaties met religieuze en levensbeschouwelijke signatuur kunnen school stichten
2. Er is slechts een beperkte selectie van in Nederland aangehangen religies of levensbeschouwingen
3. Interpretatie van artikel 23 geschiedt op nationaal, politiek niveau door de wetgever
4. Scholenbestand is verzadigd: nauwelijks nieuwe scholen; keuze is beperkt tot bestaande scholen
5. Sterke nadruk van overheid op kwaliteit en maatschappelijke verantwoordelijkheid

Geen maatschappelijke consensus over artikel 23 Gw

Vermeulen en Zoontjens:

Vrijheid van onderwijs duidt vooral op de mate waarin het individu zich kan verzekeren van onderwijs voor zijn kinderen dat aansluit bij zijn opvattingen over vorming tot het goede leven

Consequenties

- perspectief van de vrager moet domineren
- richtingbegrip uitbreiden tot pedagogisch didactische signatuur
- richting stoelen op vrijheid van meningsuiting i.p.v. vrijheid van godsdienst en levensovertuiging
- focus op vraag: hoe kunnen specifieke opvattingen zich ontplooien in officiële bestel

maatschappelijke ontwikkelingen

Achtergrond

-Het streven om de vrijheid van godsdienst en onderwijs in te perken ten gunste van een scherpere scheiding van kerk en staat.

-Voorkomen dat religieus en cultureel gemotiveerde groepsloyaliteiten de integratie in de Nederlandse samenleving belemmeren. Vrees voor islamitisch fundamentalisme

Algemene acceptatieplicht

De PvdA wil artikel 23 GW moderniseren.
Kern van het voorstel is dat scholen in principe elke leerling moeten toelaten, mits de ouders de levensbeschouwelijke grondslag van de school respecteren.

‘Enkelefeitconstructie’

spanning tussen het grondrecht van
non-discriminatie en grondrecht van
onderwijsvrijheid

Debat over de vrijheid van onderwijs (1)

De filosoof Cliteur beklaagt zich over de kwaliteit van het debat over de vrijheid van onderwijs. Aan de centrale vraag wordt volgens hem voorbijgegaan: wat is vandaag de dag (nog) de betekenis of waarde van de onderwijsvrijheid?

Debat over de vrijheid van onderwijs (2)

Onze moderne democratie erkent en beschermt vrijheden van individuele burgers en eerbiedigt culturele en levensbeschouwelijke verscheidenheid. Vrijheid van onderwijs honoreert het vrijheidsrecht van ouders om hun kinderen overeenkomstig eigen waarheden en waarden op te voeden en te doen opvoeden (ouderrecht), en ze biedt de nodige ruimte aan verschillen tussen groepen met eigen levens- en zienswijzen (pluraliteit).

Debat over de vrijheid van onderwijs (3)

'Een overheidsvrije sfeer waarin ouders hun kinderen naar eigen inzicht kunnen laten vormen' is niet zonder risico voor de democratie, want sommige levensbeschouwingen hebben weinig op met zelfbeschikking, met gelijkwaardigheid ongeacht sekse, godsdienst, geaardheid of ras, en met pluralisme en respect voor andere levens- en zienswijzen. En sommige pedagogieken, leerplannen en onderwijsmethoden zijn eerder fnuikend dan bevorderlijk voor vrijheid, gelijkheid en verdraagzaamheid.'

Kritiek op de vrijheid van onderwijs (1)

Onderwijs kan het zelfstandige denken en de zelfredzaamheid van kinderen beperken of frustreren in plaats van oefenen en verruimen.

Kritiek op de vrijheid van onderwijs (2)

Men kan kinderen zo onderrichten, dat ze onverdraagzaam worden jegens representanten van andere levens- en zienswijzen of dat ze onbekend blijven met wat anderen bezielt en beweegt. Dat zou intolerantie en onbegrip kweken.

Kritiek op de vrijheid van onderwijs (3)

Om zinvol te participeren zijn bepaalde vaardigheden en inzichten vereist, evenals kennis van relevante zaken en enige algemene ontwikkeling. Hiervoor zijn kinderen aangewezen op adequaat onderwijs.

Kritiek op de vrijheid van onderwijs (4)

Onderwijs is een basisbehoefte. Leven zowel als samenleven gaat moeilijk zonder leren. Voldoende onderwijs geldt dan ook als grond voor fundamentele mensen- en kinderrechten.

Tot slot

Als onderwijsvrijheid bij onze scholen in goede handen is, dan kan de wetgever zich terughoudend opstellen